

8 december – Marias obefläckade avlelse

Av Wilfrid Stinissen, karmelit

När man talar om Jungfru Marias obefläckade avlelse tänker många, även bland katolikerna, på Kristi avlelse i Marias sköte, som skedde genom ett särskilt ingripande av den helige Ande, utan att Maria miste sin jungfrulighet. Också Marias obefläckade avlelse är sannerligen ett verk av den helige Ande, men ett verk som har gjorts i henne vid själva hennes tillblivelse. Från och med sitt livs första ögonblick har Maria varit fri från arvsynd. Den smitta från människans arvsynd som drabbar hela mänskligheten har Maria skonats från. Hon har från början varit fullkomligt skuldfri.

Varför detta privilegium?

Låt oss omedelbart fastslå att ordet ”privilegium” egentligen inte passar i detta fall. ”Privilegium” är besläktat med ”privat”. Ju fler privilegier en människa får, desto mer intar hon en särställning och skiljer sig från alla andra. Men det som Maria fått, har hon fått för andras skull. Självhävdelse är helt främmande för Maria: hon har aldrig, som många av oss, haft en längtan efter att vara mer än andra. Därför har teologerna gjort henne orätt när de har velat smycka henne med alla möjliga privilegier, vilket gjort henne till en oändligt upphöjd varelse som man inte längre kan ha något mänskligt förhållande till.

De liturgiska texter som Kyrkan använder på den obefläckade avlelsens högtid (8 december) uttrycker klart varför Maria har blivit bevarad från arvsyndens skuld och all annan synd. ”Du har”, säger Kyrkan till Gud Fadern, ”berett henne till en värdig boning för din Son” (kyrkobönen). Maria var förutbestämd att bli Guds moder. Gud hade utvalt henne att, under den helige Andes inverkan, föda ett barn som var Guds egen Son, visserligen ”lik oss i allt” men dock ”utan synd” (Heb 4:15). Hur hade hon kunnat vara en värdig partner till Anden och föda en ”obefläckad” Son, om hon inte själv hade varit utan synd?

Gud ville att Jesus av henne skulle få allt det som ett barn normalt får av sin mor. Inte enbart sin fysiska kropp utan även sina ärftliga anlag, sitt temperament, hela sitt psyke. Det ingick i Guds plan att Sonen utan förbehåll skulle kunna ta emot sitt liv av sin moder: ingenting i henne behövde avvisas, ingenting uteslutas. Maria var så alltigenom helig att hon helt kunde ge sig själv till sitt barn. Varje annan ordning skulle ha skapat en klyfta mellan moder och Son, en klyfta som kunde ha tolkats som att Gud inte accepterat inkarnationens alla konsekvenser.

Liturgin säger också att Maria bevarats från synd ”för att hon skulle bli ett tecken på Kyrkan, hans brud, utan fläck eller skrynka” (prefationen). Maria är inte enbart Jesu moder. När hon står under korset blir hon den nya Eva. Där står hon i ett brudförhållande till den nye Adam. Kyrkan, som är tänkt av Gud som Kristi brud (jfr 2 Kor 11:2, Ef 5:32), är inte blott en samling människor utan sammanfattas i en konkret, levande person. Kyrkan var inte frånvarande när Jesus utgav sig själv på korset. I Maria var hon med. Om Maria inte hade varit obefläckad, hade hon aldrig kunnat bli urbild för Kyrkan, denna ”rena jungfru utan fläck och skrynka” (Ef 5:27).

Men hur kunde Maria vara utan synd innan Jesus hade frälst världen? Behövde Maria inte någon frälsning, är hon den enda människa som Jesus inte lidit för på korset? Nej, Maria är i sanning den underbaraste frukten av Kristi lidande. Kyrkan har alltid vetat att det var ”med tanke på Kristi död” (kyrkobönen) som Gud bevarat Maria från all skuld. Hon är en gåva som Fadern på förhand bereder Sonen när denne kommer i världen. Fadern vill visa Sonen att den väg han valt att vandra är den rätta vägen. Ja, att korsvägen leder fram till målet visar sig från början däri att den kan bära en sådan fullmogen frukt som Maria. Jesus behöver bara se på sin moder för att bli övertygad om att hans lidande inte kommer att vara förgäves.

Brist på solidaritet?

Somliga invänder att Marias obefläckade avlelse avlägsnar henne från den övriga delen av mänskligheten. Hur kan vi betrakta henne som en av våra egna, när vi vet att något så typiskt mänskligt som synd och skuld är henne helt främmande?

Men är det verkligen så att synd kan skapa solidaritet? Är det inte snarare så att synd stänger människor för varandra? I helvetet finns ingen solidaritet, enbart fruktansvärd ensamhet. Den egoism som är själva roten till synden gör att man har svårt att öppna sig för andra. Helgonbiografierna vittnar om den oerhörda förmåga till solidaritet som renade människor får. Den som inte längre intresserar sig för sig själv, kan engagera sig fullständigt i andras lidande och nöd. Först när man själv blivit någorlunda luttrad, kan det bli tal om att ta andras skuld på sig.

Det är just Marias totala renhet som möjliggör en total solidaritet. Att man så länge har tvekat att tillerkänna Maria en fullständig syndfrihet (dogmen om hennes obefläckade avlelse proklamerades 1854) har säkert också sin grund i att man inte tillräckligt fattat att det är just synden som isolerar människor från varandra. Visserligen finns det något man kan kalla syndarnas gemenskap eller solidaritet i synden, men att en sådan gemenskap uppstår beror på att vissa ”syndare” tagit avstånd från synden och därför är tillräckligt öppna för att ta del i sina medmänniskors elände.

Vi är ofta benägna att se en viss motsättning mellan helighet och mänsklighet. När vi hör om andras misstag tänker vi: "Det är så mänskligt." Även om en sådan reaktion kanske botten i kärlek, kan den lätt bidra till att man betraktar "mänsklighet" som förknippad med synd. Är man helt konsekvent i denna uppfattning borde man dra slutsatsen att Jesus inte var riktig människa. Är det inte precis tvärtom? Är inte Jesus den äkta människan, och blir man inte mer människa i den mån man närmar sig honom?

Synd är något "omänskligt" och kommer därför inte att finnas i himlen, ty, som Ignatios av Antiochia skriver: "När jag kommer fram dit, skall jag vara människa" (*Brevet till romarna*, 6). I sin bok *Maria, Herrens moder* undrar Max Thurian om inte reformationens motvilja mot Marias syndfrihet och reaktionen mot askes och klosterliv hänger ihop. I båda fallen kan det vara fråga om en naturalistisk uppfattning om det kristna livet som betraktar askes, kontemplation och helighetssträvan som en flykt från den mänskliga naturens "normala" förhållanden.

Kyrkans lära

Den 8 december 1854 förklarade Pius IX högtidligt att Marias obefläckade avlelse hör till den av Gud uppenbarade sanningen. Han hänvisade bland annat till Luk 1:28 där ängeln hälsar Maria: "Var hälsad, du högt benådade." Detta var inte en vanlig hälsning, utan en titel, ja ett egennamn som uttrycker Marias väsen. Den grekiska grundtextens perfektum (*kecharitoménā*) syftar på ett faktum i det förgångna: det är inte i det ögonblick hon blir tilltalad av ängeln som Maria blir benådad, det hör till hennes väsen att vara fylld av nåd. Och denna fullhet har hon fått från början, med tanke på den stund då hon genom ängeln Gabriel skule få budskapet om att hon var utsedd att bli Guds moder.

Det är uppenbart att denna radikala tolkning av Lukastexten endast kan accepteras av den som tror att Skriften har getts åt Kyrkan, och att Kyrkan ensam får garantera tolkningen och förklaringen av Skriften utan att avvika från sanningen. Själva ordet "högt benådade" behöver inte *nödvändigtvis* betyda att Maria bevarats från all synd. Men det var Kyrkans uppgift att så småningom under den helige Andes ledning upptäcka det som Gud *faktiskt* har menat, när han via ängeln gav Maria detta exceptionella namn.

Fyra år efter dogmförklaringen, den 25 mars 1858, avslöjade den vackra damen i Lourdes sitt namn. Att det hände på bebådelsedagen var säkert ingen slump. Redan femton gånger hade hon visat sig för den fjortonåriga Bernadette, men utan att tillkännage sin identitet. Men denna gång kom svaret: "Que soy era Immaculada Councepciou" (Jag är den obefläckade avlelsen). Trots att den vackra damen talade hennes dialekt, förstod Bernadette inte ordens innebörd, hon anade inte ens att detta kunde vara ett namn för Maria. Så mycket mer övertygande blev detta budskap från himlen.

Maria bekräftade själv det namn som Kyrkan fyra år tidigare hade gett henne. Man förstår att kyrkoherde Peyramale, som alltid visat skepsis mot Bernadettes påstådda syner, äntligen kapitulerade. När han hörde Bernadette uttala dessa för henne obegripliga ord – på väg till prästgården hade hon oavbrutet upprepat dem – brast han ut i gråt.

[Ur *Maria i Bibeln – i vårt liv*, Karmeliterna, 1999]